

Wycieczka nr 72
Miasto HRUBIESZÓW
(08.12.2018)

Region: województwo lubelskie: miasto Hrubieszów

Dystans: ok. 5-6 km (zwiedzanie miasta)

Rodzaj wycieczki: samochodowa

Stopień trudności: niski

Minimalny wiek uczestnika: 9 lat

Serdecznie witam na kolejnej wycieczce krajoznawczej po ciekawych terenach Lubelszczyzny. Tym razem odwiedzimy oddalone o ok. 240 km od Siedlec małe miasteczko **Hrubieszów**, aczkolwiek posiadające sporą ilość ciekawych zabytków. Zdaję sobie sprawę, iż może pora i pogoda zimowa nie sprzyja zwiedzaniu, ale poprzez moje zimowe propozycje wycieczek chcę ten pogląd trochę zmienić. Według mnie jak ktoś lubi odwiedzać nowe miejsca, to zdecydowanie nie powinien ograniczać się wyłącznie do pory wiosenno-letniej. Zima to okres kiedy dzień jest krótki, ale i tak jeśli dobrze zaplanujemy wycieczkę, możemy zobaczyć wiele ciekawych rzeczy. Ja skusiłem się na Hrubieszów, gdyż od jakiegoś czasu chciałem to miasteczko zwiedzić. A przyszlą wiosną planuję wycieczki rowerowe po okolicy Zamościa i Zwierzyńca, tak więc Hrubieszów będziemy mieli „zaliczony”.

Po krótkim wstępie możemy zacząć opis propozycji wycieczki do miasta **Hrubieszów**. Jednakże zanim to uczynimy, przedstawię poniżej krótki opis tego miasta. Myślę, że warto się z nim zapoznać, zanim przejdziemy do prezentacji poszczególnych atrakcji miasta.

*Hrubieszów – jest najdalej wysuniętym na wschód miastem Polski. Jest położony nad rzeką **Huczwią** w kotlinie hrubieszowskiej. Pierwsze wzmianki o osadzie od której pochodzi Hrubieszów (wcześniej znany jako Rubieszów) sięgają połowy XIII wieku, opisujące **Daniela – księcia halicko-włodzimierskiego**, który upolował w tej okolicy 6 dzików. Prawa miejskie Rubieszów otrzymał w 1400 r. od króla Władysława Jagiełły. Miasto bardzo szybko się rozwijało, mając*

charakter wieloetnicznego i wielowyznaniowego ośrodka zamieszkiwanego przez Polaków (katolików, prawosławnych), Rusinów oraz Żydów.

Podobnie jak w przypadku innych miast tak i Hrubieszów był wielokrotnie niszczone przez liczne najazdy: przez Tatarów, Kozaków Chmielnickiego, wojska kozacko-moskiewskie oraz wojska szwedzkie. W pierwszej połowie XVIII w.

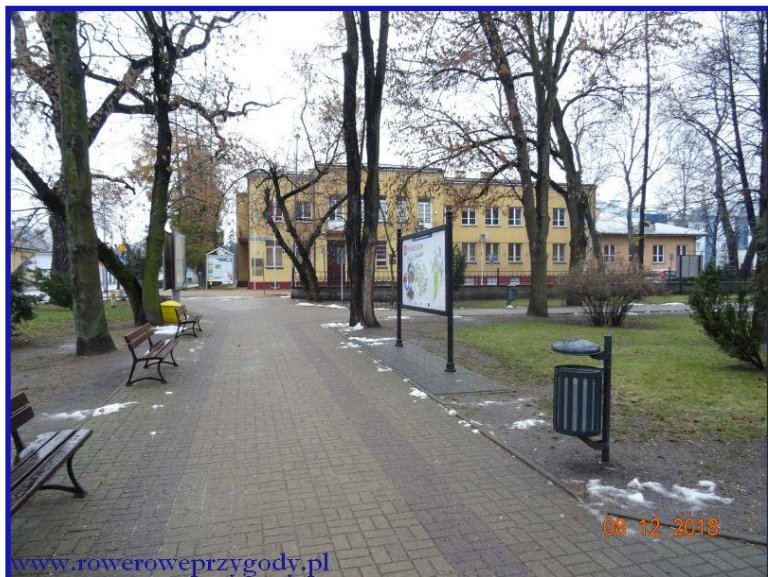

Zdjęcie nr 1 - Dzisiejszy Hrubieszów.

Rubieszów został odbudowany i zyskał silną pozycję, niestety w 1736 r. miasto zostało zniszczone w wyniku pożaru.

*Podczas rozbiorów stał się częścią zaboru austriackiego a po 1809 r. przemianowany na Hrubieszów i włączony do Księstwa Warszawskiego a później do Królestwa Polskiego. Wiek XIX to okres intensywnego rozwoju, który był wspierany przez ks. Stanisława Staszica - założyciela **Towarzystwa Rolniczego** będącego pierwszą w Europie spółdzielnią rolniczą.*

Okolo XIX wieku Hrubieszów stał się drugim co do wielkości miastem (po Lublinie) guberni lubelskiej. Działały tu liczne młyny parowe i wodne, olejarnie i octownie a także browar i warzelnia miodu a w mieście rozwijało się rzemiosło, przemysł oraz handel, pozostający głównie w rękach kupców żydowskich. Po wybuchu II Wojny Światowej Hrubieszów został zajęty najpierw przez

wojska niemieckie, a następnie przez wojska sowieckie, którzy opuścili miasto w październiku a miasto zostało ponownie zajęte przez Niemców. Podobnie jak również w wielu tego typu miasteczkach w czerwcu 1940 r. utworzono getto, w którym umieszczono Żydów z Hrubieszowa i okolic. Likwidacja getta trwała od czerwca 1942 r. do września 1943 r., kiedy to wszystkich Żydów

Zdjęcie nr 2 - Aleja przy Parku Solidarności w Hrubieszowie.

z hrubieszowskiego getta przewieziono do obozu zagłady w Sobiborze. W lipcu 1944 r. Hrubieszów został wyzwolony przez wojska radzieckie. Tyle historii.

*A Hrubieszów dzisiaj – miasteczko liczy ok. 19 tysięcy mieszkańców. Jest ważnym ośrodkiem współpracy transgranicznej, znajduje się 3 km od granicy z Ukrainą (przejście drogowe **Zosin-Ustilug**) oraz przejście kolejowe **Hrubieszów – Izaw** a także w pobliżu ważnego szlaku komunikacyjnego Europy (droga nr 74 z Piotrkowa do granicy państwa w Zosinie) (**źródła tekstu na końcu Opisu**).*

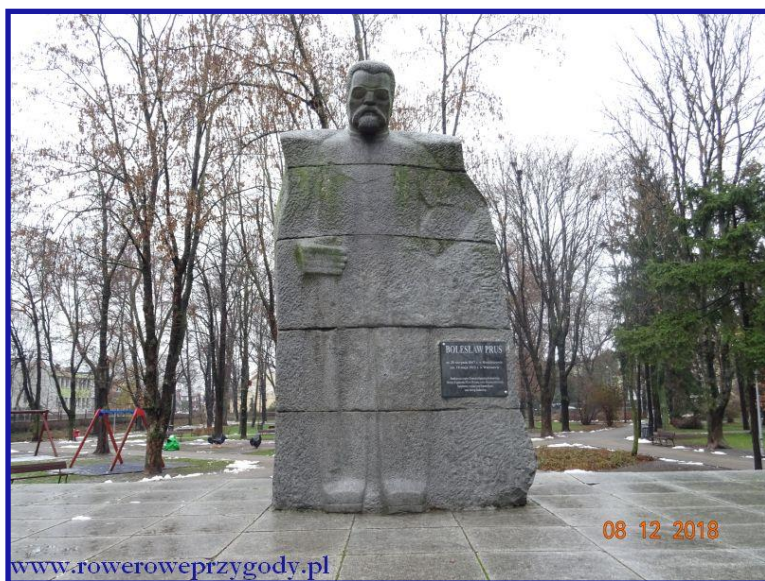
Po tym krótkim wstępie postaram się przedstawić najważniejsze zabytki, które można zobaczyć w tym ciekawym miasteczku.

*Stara plebania parafii Św. Mikołaja – zabytkowy budynek murowany wybudowany w 1746 r. a przebudowany na przełomie XIX i XX wieku (zdjęcie nr 3). W tym budynku 20 sierpnia 1847 r. urodził się Aleksander Głowacki, wybitny polski pisarz i publicysta – zwany pod nazwiskiem **Bolesław Prus**. Na ścianie frontowej znajduje się tablica upamiętniająca autora m.in. *Lalki*, *Placówki* itd.. W pobliżu zabytkowej plebanii w Parku Miejskim im. Solidarności przy ul. 3 Maja (głównej ulicy miasta), możemy zobaczyć pomnik B. Prusa, który został odsłonięty w*

**Zdjęcie nr 3 - Zabytkowa plebania w Hrubieszowie –
miejsce urodzenia Bolesława Prusa.**

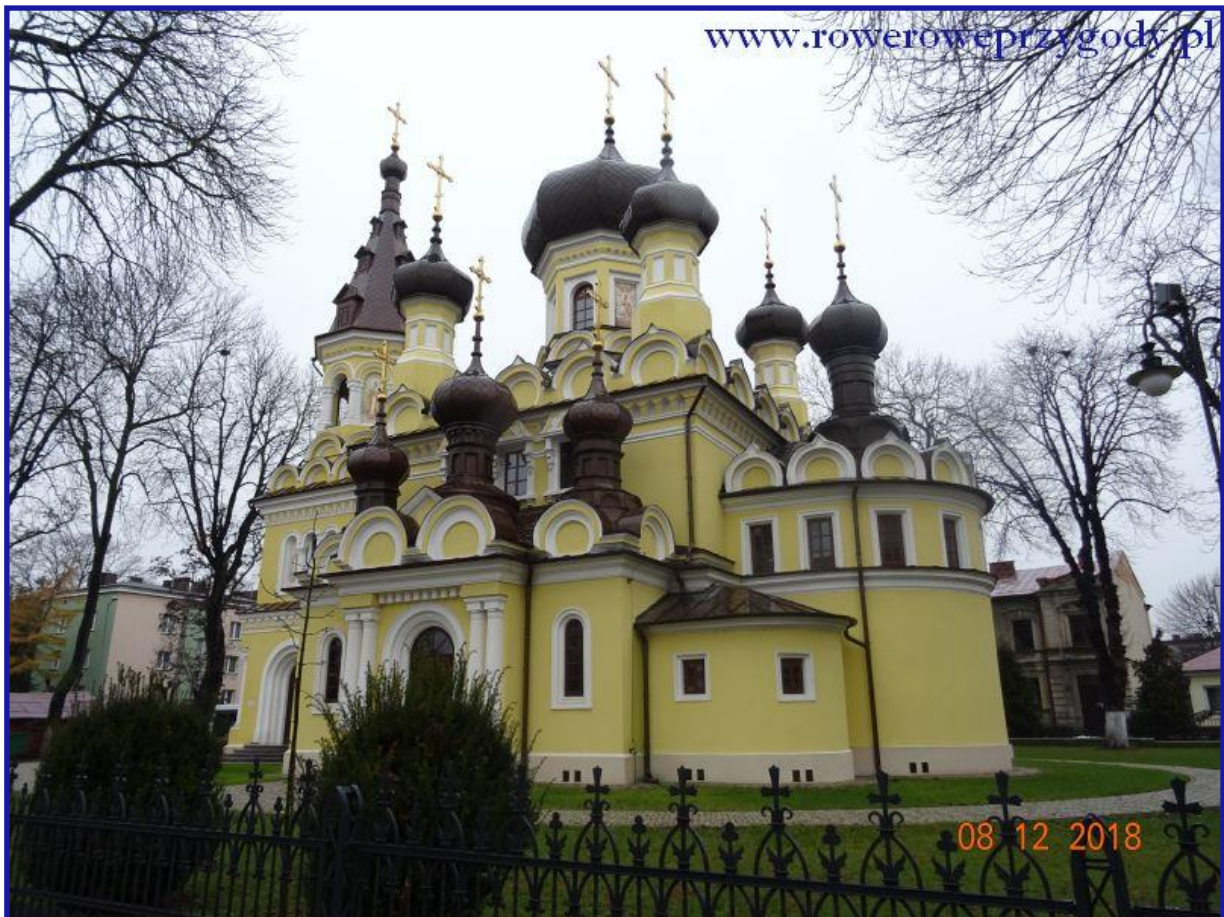
*125 rocznicę urodzin pisarza (zdjęcie nr 4). Jak wyczytałem na portalu internetowym **polskaniezwykla***

(link na końcu Opisu) jest to ponoć najslynniejszy i najbardziej kontrowersyjny (ze względu na wygląd) z pomników hrubieszowskich. Zbudowany z drobnoziarnistego granitu strzegomskiego a środki na jego postawienie uzyskano niemal w całości z publicznej zbiórki pieniędzy (źródła tekstu na końcu Opisu).

Zdjęcie nr 4 - Granitowy pomnik Bolesława Prusa w Hrubieszowie.

***Cerkiew prawosławna pw. Zaśnięcia NMP** – jedna z nielicznych, ciągle działających cerkwi w regionie. Zbudowana w 1873 r. na miejscu rozebranego kościoła parafialnego. Wzniesiona z polecenia władz carskich w stylu rosyjsko-bizantyjskim (zdjęcie nr 5). Zaliczana jest do grupy najpiękniejszych cerkwi w naszym kraju ze względu na **niezwykle bogate ozdoby architektoniczne**.*

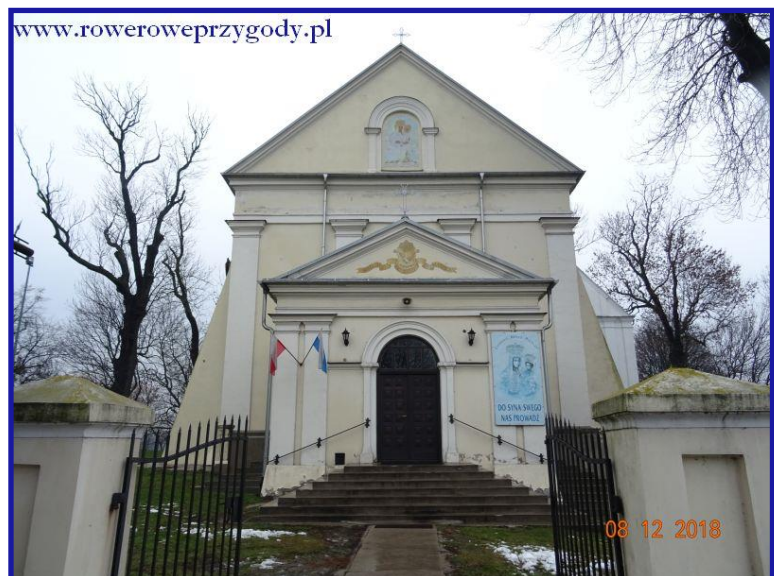

Zdjęcie nr 5 - Niezwykły zabytek architektoniczny – cerkiew prawosławna pw. Zaśnięcia NMP w Hrubieszowie.

Cerkiew posiada trzynaście kopuł. Jako ciekawostkę można napisać, że jest jedyną w Polsce i drugą w Europie (druga znajduje się w Finlandii) cerkwią z trzynastoma kopułami. Odwiedzając stronę internetową hrubieszowskiej cerkwi, możemy przeczytać, iż obecnie liczba wiernych w powiecie hrubieszowskim wynosi 87 osób (źródła tekstu na końcu Opisu).

Diecezjalne Sanktuarium Matki Bożej Sokalskiej - w skład zabytkowego zespołu wchodzi:

- *dawna cerkiew unicka a obecnie kościół rzymskokatolicki pw. Św. Stanisława Kostki (zdjęcie nr 6).*
- *plebania drewniana pocz. XX w.*

Zdjęcie nr 6 - Frontowa część kościoła Św. Stanisława Kostki w Hrubieszowie.

- dwie dzwonnice (I-sza z XIX w., II-ga z końca XVIII w.)
- cmentarz

Kościół św. Stanisława Kostki został wzniesiony w latach 1795-1828 r. Około 1875 r. został

przekazany wspólnocie prawosławnej. Jest to budynek jednonawowy, murowany zbudowany w stylu barokowo-klasycystycznym. W 1780 r. dobudowano od wschodu dzwonnica, którą sto lat później przerobiono na niewielką kruchtę (zdjęcie nr 7). Obok kościoła stoi druga zabytkowa dzwonnica wybudowana w 1868 r. Obecnie jest to kościół rzymskokatolicki

Zdjęcie nr 7 - Zabytkowa dzwonnica z 1780 r. przerobiona na niewielką kruchtę przy kościele św. Stanisława Kostki w Hrubieszowie.

Wewnątrz kościoła znajdują się trzy drewniane ołtarze. Cenny obraz Matki Bożej Sokalskiej został umieszczony w oltarzu głównym (zdjęcie nr 8).

*Z cenniejszych obrazów można również obejrzeć pochodzący z XVI w. wczesnobarokowy obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem oraz ikonę św. Mikołaja z XVII wieku. Co ciekawe opiekę nad parafią sprawują Ojcowie Bernardyni, którzy rozpoczęli działalność w Hrubieszowie od 2001 r. W sierpniu 2009 r. ten hrubieszowski kościół został ustanowiony **Diecezjalnym Sanktuarium Maryjnym**.*

*Poniżej kilka zdań na temat cudownego obrazu M.B. Sokalskiej. Ten znajdujący się w hrubieszowskim Sanktuarium jest jedną z kilku kopii powstałych po zniszczeniu oryginalnego obrazu w 1843 r. Jak możemy przeczytać na stronie **Wikipedii** (link na końcu Opisu),*

Zdjęcie nr 8 - Oltarz główny w Sanktuarium Maryjnym w Hrubieszowie.

oryginalny obraz M.B. Sokalskiej powstał prawdopodobnie w XIV wieku, a jego autorem był litewski malarz Jan Wężyk. Podobno namalował go będąc ślepyim jako kopię obrazu M.B. Częstochowskiej. Obraz ten od XVI wieku znajdował się w kościele Bernardynów pod Sokolem. Podobno za sprawą obrazu odnotowano kilka cudów. Legenda głosi również, że w czasie powstania Chmielnickiego przybyli do Sokola Kozacy i Tatarzy, zobaczywszy mnóstwo aniołów wiedzionych przez M.B. Sokalską zrezygnowali z ataku. Wtedy wieść rozniosła się błyskawicznie po kraju. I tak obraz istniał aż do 1843 r. kiedy to miał miejsce pożar kościoła i budynków klasztornych. Od tego momentu stworzona kopia była otoczona przez miejscową ludność takim samym kultem. Kiedy w 1951 r. Sokal znalazł się poza

granicami Polski na skutek zmian granic, obraz został nielegalnie przewiezony do kościoła Bernardynów do Krakowa a stamtąd w 2001 r. został przeniesiony do kościoła w Hrubieszowie. Wspomnę jeszcze, że sanktuarium znajduje się na wysokiej skarpie nad rzeką **Huczwą** – lewobrzeżnym dopływem Bugu (zdjęcie nr 9).

Zdjęcie nr 9 - Rzeka Huczwa – lewobrzeżny dopływ Bugu, nad którą położony jest Hrubieszów (w prawym, górnym rogu widoczne Sanktuarium Maryjne).

Na jednym z hrubieszowskich placów (przy ulicy Rynek) możemy zobaczyć pomnik **profesora Wiktora Zina** (zdjęcie nr 10) – polskiego architekta, autora m.in. programu telewizyjnego „**Piórkim i Węgłem**”. Był także popularyzatorem polskiej historii i sztuki. Podczas swoich audycji był przewodnikiem widzów po znanych i nieznanym zakątkach naszego kraju. Jako rysownik często uwieczniał Hrubieszów jako swoje ukochane miasto. Tutaj się urodził 14 września 1925 r.

Zdjęcie nr 10 - Zasłużony dla Hrubieszowa, profesor Wiktor Zin we własnej osobie.

Kramy Sutki – przykładem licznych śladów wielonarodowości jest wąska uliczka w centrum miasta, przypominająca handlowe dzielnice Bliskiego Wschodu (zdjęcie nr 11). Powstała na początku XIX wieku, została zniszczona podczas pożaru w 1909 r. Obecnie rozważa się przebudowę tej zabytkowej

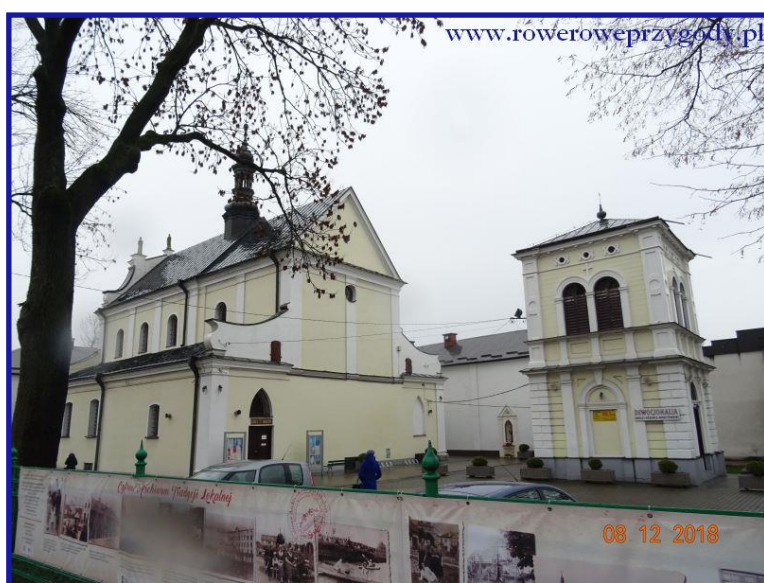
uliczki (rewitalizację), gdyż jest ona bardzo zaniedbana. Nawet ogłoszono konkurs na projekt **Sutek**. Wygrała go firma z Krakowa, za co otrzymała od miasta nagrodę w wysokości 25.000 PLN. Więcej o tym można przeczytać w artykule **Kuriera Lubelskiego** (link na końcu Opisu).

Zdjęcie nr 11 - Zabytkowa uliczka handlowa „Sutki” w centrum Hrubieszowa.

Zespół Klasztorny Dominikanów – zabytkowy zespół budynków, w którego skład wchodzi:

- Kościół obecnie parafia św. Mikołaja Bpa
- Dzwonnica murowana z drugiej połowy XIX w.
- Klasztor (obecnie Liceum Ogólnokształcące)

Kościół i klasztor zostały zbudowane na miejscu wcześniejszego kościoła drewnianego w latach 1736 r. - 1766 r. Kościół wzniesiono w stylu barokowym o rozkładzie trójnawowym. Obok kościoła przylega czworoboczna, murowana dzwonnica z drugiej połowy XIX wieku. (zdjęcie nr 12). Wnętrze świątyni utrzymane w stylu rokoko. W ołtarzu głównym znajduje się

Zdjęcie nr 12 - Widok na zabytkowy kościół pw. św. Mikołaja Bpa i dzwonnice, pochodzącą z drugiej połowy XIX wieku.

siedemnastowieczny *obraz M.B. z Dzieciątkiem*, który ponoć w XVIII w. uważany był za cudowny

(zdjęcie nr 13). Do kościoła przylega również budynek dawnego klasztoru Dominikanów. Zbudowany na planie litery L, po kasacie klasztoru w 1827 r. został przebudowany na szkołę i taką funkcję pełni do dziś. Obecnie mieści się w nim Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Staszica ([link na końcu Opisu](#)).

Zdjęcie nr 13 - Widok na ołtarz główny kościoła pw. Św. Mikołaja Bpa w Hrubieszowie.

Zespół Dworski „Du Chateau” – wchodzący w skład zespołu dwór jest jednym z najciekawszych zabytków Hrubieszowa. Nazwa pochodzi od znanej hrubieszowskiej rodziny, wywodzącej się od żołnierza napoleońskiego, do której dwór należał przez długi okres czasu. Zbudowany pod koniec XVIII wieku w stylu barokowym, wielokrotnie zmieniał właścicieli (zdjęcie nr 14).

Na przełomie XVIII i XIX wieku, dwór nabyli Aleksander i Anna Sapiehowie, którzy nabyli te dobra na rzecz ks. Stanisława Staszica (nie

Zdjęcie nr 14 - Dwór „Du Chateau” w Hrubieszowie.

będąc szlachcicem nie miał prawa posiadania ziemi na terenie Austrii). Przechodząc przez ręce wielu właścicieli, trafił ostatecznie w 1848 r. do Piotra Aleksandra Du Chateau, potomka oficera napoleońskiego. Ponad 100 lat dwór pozostawał w rękach do roku 1971 r. kiedy Maria Du Chateau,

*będąc ostatnią właścicielką, sprzedała go na cele społeczne z przeznaczeniem na Muzeum i siedzibę Towarzystwa Regionalnego. Obecnie w dawnym dworze ma siedzibę Muzeum im. ks. Stanisława Staszica, które powstało w 1965 r. z inicjatywy hrubieszowskich regionalistów. O czerwca 1972 r. do października 1999 r. funkcjonowało jako oddział Muzeum Okręgowe w Zamościu. Od października 1999 r. funkcjonuje jako samodzielna instytucja muzealna. Przypomnę tylko, że hrubieszowskie muzeum ma siedzibę w dworku Du Chateau od 1972 r., a wcześniej miało siedzibę w nieistniejącej już kamienicy przy ulicy 3 Maja. W okresie 40 lat działalności muzeum zgromadziło **około 11 tys.** eksponatów z zakresu **archeologii, etnografii, historii, numizmatyki, sztuki** w większości o tematyce regionalnej (zdjęcia nr 15,16,17,18).*

Zdjęcie nr 15 - Hrubieszowskie Muzeum (1)

Zdjęcie nr 16 - Hrubieszowskie Muzeum (2)

Zdjęcie nr 17 - Hrubieszowskie Muzeum (3)

Zdjęcie nr 18 - Hrubieszowskie Muzeum (4)

Co ciekawe, wchodząc na stronę internetową Muzeum możemy skorzystać z katalogu on-line zabytków, znajdujących się w zbiorach Muzeum ([link na końcu Opisu](#)).

*Na koniec umieszczę kilka słów na temat **Hrubieszowskiego Towarzystwa Rolniczego**, fundacji o charakterze spółdzielczym założonej w 1816 r. przez Stanisława Staszica na ziemiach powiatu hrubieszowskiego. Zwiedzając Muzeum z pewnością trafimy na eksponaty związane z tą organizacją. Towarzystwo obejmowało zasięgiem 9 wsi.*

Tereny te miały powierzchnię ok. 6000 ha (ok. 12000 morgów) a zamieszkiwało je ok. 4000 mieszkańców (kontrakt o założeniu Towarzystwa podpisało ok. 330 gospodarstw). Na mocy postanowień Towarzystwa, zamieszkali na jego terenie chłopci zwolnieni

byli z pańszczyzny i otrzymali prawo dziedziczenia własności, jednakże wielkość ich gospodarstw nie mogła przekroczyć 100 morgów. Wszyscy członkowie wspólnoty zobowiązani byli do niesienia pomocy dotkniętym przez klęski żywiołowe innym członkom Towarzystwa, oczywiście w wysokości stosownej do powierzchni użytkowej gospodarstwa. Więcej ciekawych informacji można przeczytać w internecie np. na stronie Wikipedii, do czego gorąco zachęcam (link na końcu Opisu) - (źródła tekstu na końcu Opisu).

Zdjęcie nr 19 - Popiersie założyciela Towarzystwa Rolniczego w Hrubieszowie – ks. Stanisław Staszic.

***Zespół Dworski Golakowskich** – ostatnia już, prezentowana przeze mnie, reprezentacyjną budowlą Hrubieszowa. Jest to murowany, parterowy budynek z czterokolumnowym portykiem od frontu (zdjęcie nr 20). Nazwa pochodzi od nazwiska pierwszych właścicieli, rodziny lekarza Władysława Golakowskiego. W skład zespołu wchodzi wspomniany wyżej dworek, zbudowany w 2-giej połowie XIX w. oraz niewidoczny od ulicy, ogród z 2-giej połowy XIX wieku. Obecnie odrestaurowany dwór znajduje się w rękach prywatnych i mieszczą się w nim kancelaria notarialna oraz gabinety lekarskie.*

Zdjęcie nr 20 - Zbudowany w 2-giej połowie XIX dworek Golakowskich w Hrubieszowie.

Kończymy powoli opis **Hrubieszowa**. Postarałem się w nim przedstawić główne zabytki tego niewielkiego miasteczka. Dodam tylko, że oprócz nich w Hrubieszowie i okolicy, możemy zobaczyć również inne, może mniej znane ale też ciekawe atrakcje architektoniczne. Do zapoznania się z nimi zapraszam na oficjalną stronę internetową miasta tj.

www.miasto.hrubieszow.pl lub inne źródła internetowe. Ze swojej strony mogę zachęcić również do odwiedzenia tego miasta ciepleszej porze np. latem. Nie dość że dzień dłuższy to i przyjemniejsze warunki do zwiedzania. Ale też nie odradzam uprawiania turystyki zimą, która też ma swój urok.

Uwagi, komentarze lub inne spostrzeżenia, którymi chcielibyście się podzielić, proszę kierować na: roweroweprzygody@gmail.com

Życzę dobrej pogody i dużo wrażeń z wycieczki...

Darek Jedliński

Dokumentacja zdjęciowa:

- **Wszystkie zdjęcia:** autor
- **Herb Hrubieszowa** – źródło: *By Poznaniak - Praca własna, Domena publiczna*, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=6786076>

Źródła internetowe (linki):

- **Hrubieszów**
 - <http://teatrnn.pl/leksykon/artykuly/hrubieszow-historia-miasta/>
 - <http://www.miasto.hrubieszow.pl/page/walory-gospodarcze-miasta>
- **Plebania św. Mikołaja w Hrubieszowie**
 - http://smakuj.lubelskie.pl/atracje?p_p_id=placesdetailsportlet_WAR_PlacesOfInterestportlet&placeId=113796&p_p_state=maximized
 - <http://www.miasto.hrubieszow.pl/page/zabytki-2>
- **Pomnik Bolesława Prusa w Hrubieszowie**
 - <http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/40300,hrubieszow-hrubieszow--pomnik-boleslawa-prusa.html>
- **Cerkiew prawosławna pw. Zaśnięcia NMP**
 - <http://www.miasto.hrubieszow.pl/page/zabytki-2>
 - Przewodnik POLSKA EGZOTYCZNA II, autor Grzegorz Rąkowski (wydanie książkowe)
 - <http://www.cerkiew.hrubieszow.info/>
- **Sanktuarium Matki Bożej Sokalskiej**
 - <https://diecezja.zamojskolubaczowska.pl/parafie/parafia-swietego-stanislawy-kostki-sanktuarium-mb-sokalskiej-hrubieszow>
 - <http://www.miasto.hrubieszow.pl/page/zabytki-2>
 - https://pl.wikipedia.org/wiki/Obraz_Matki_Bo%C5%BCej_Sokalskiej
- **Profesor Wiktor Zin**
 - <http://www.miasto.hrubieszow.pl/page/wiktor-zin>
- **Kramy „Sutki”**
 - <http://www.miasto.hrubieszow.pl/page/zabytki-2>
 - <http://www.starostwo.hrubieszow.pl/page/249/sutki.html>

- <https://kurierlubelski.pl/sutki-w-hrubieszowie-czekaja-na-rewitalizacje-jest-pomysl-jak-je-zagospodarowac-wizualizacja/ar/13557579>

- ***Zespół Klasztorny Dominikanów***
 - <http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/5290,hrubieszow-zespol-klasztorny-dominikanow.html>
 - <http://www.miasto.hrubieszow.pl/page/zabytki-2>

- ***Zespół dworski Du Chateau***
 - <https://zabytek.pl/pl/obiekty/hrubieszow-zespol-dworski-du-chateau>
 - <http://www.miasto.hrubieszow.pl/page/zabytki-2>
 - <http://www.muzeum-hrubieszow.com.pl/index.php?cat=historia#>
 - https://pl.wikipedia.org/wiki/Towarzystwo_Rolnicze_Hrubieszowskie

- ***Zespół dworski Golakowskich***
 - <http://www.miasto.hrubieszow.pl/page/zabytki-2>

- ***Link do filmu na kanale YouTube pt. Wycieczka nr 72***
<https://www.youtube.com/watch?v=2XdJm52nhJU&t=1s>